

Гуйван П.Д.

Полтавський інститут бізнесу

СВОЄЧАСНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

У статті дається розгорнутий аналіз юридичної природи темпоральних чинників, що визначають тривалість розгляду справи правозастосовними органами України. На основі даного аналізу здійснене сутнісне розмежування такого явища, як розумний строк розгляду справи в розумінні Європейського суду з прав людини та національного судочинства. Наведені типові приклади недотримання під час здійснення правосуддя українськими судами європейських принципів справедливого судочинства. Запропоновані рекомендації стосовно приведення строків розгляду справ у відповідність з європейськими критеріями розумності.

Ключові слова: розумний строк розгляду справи, своєчасне виконання рішення.

Постановка проблеми. У параграфі. 1 ст. 6 Конвенції про захист права людини і основоположних свобод 1950 р. задекларовано правило, згідно з яким кожен має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом у вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього [1]. Як бачимо, міжнародний правовий акт використовує термін «розумний строк». З методологічної точки зору можна погодитися із застосуванням цього поняття, але при цьому має бути встановлений його зміст. Утім, Конвенція не розкриває сутності «розумного строку», тож маємо з'ясувати його дефініційне значення через призму конкретної прецедентної практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), яка відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визнається джерелом національного права. Опрацювання цієї практики має значення для визначення способів удосконалення законодавства про українське судочинство [2, с. 964].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з реалізацією права на справедливий суд, в тому числі й щодо своєчасного доступу до правосуддя та розгляду справи, в літературі висвітлювалися такими дослідниками, як: М.В. Буроменський, О.А. Гончаренко, В.В. Городовенко, В.К. Забігайло, В.С. Мармазов, О.Б. Прокopenко, П.М. Рабінович, Д.М. Супрун, Е.Л. Трегубов, С.В. Шевчук, Д. Гомьєн, Д. Харріс, Л. Зваак

та ін. Вказані науковці зробили значний внесок у вивчення даної проблематики. Проте, на нашу думку, в темпоральному вимірі проблема лише окреслена і потребує доопрацювання. Зокрема, відсутній серйозний аналіз питань щодо строків розгляду справ і виконання судових рішень, які б відповідали критерію розумності в конкретних випадках. Як теоретична думка, так і законодавство потребують чітких відповідей на ці питання. З'ясування означених питань і становить предмет даної наукової праці.

Постановка завдання. Отже, мета статті – зробити розгорнутий аналіз юридичної природи темпоральних чинників, що визначають тривалість розгляду справи правозастосовними органами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення належної тривалості розгляду і вирішення судових спорів Європейський суд використовує поняття «розумний строк». Для вітчизняної наукової думки та законодавства подібний підхід до вирішення питання також є досить симптоматичним. При цьому як розумний тлумачиться найкоротший строк розгляду і вирішення судової справи, достатній для надання своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів особи. Втім, якщо проаналізувати питання глибше, неважко помітити, що між сутністю розумного строку в сенсі українського і європейського законодавця є певна відмінність. Українські процесуальні закони кваліфікують строк як проміжок часу, впродовж якого учасник процесу чи суд повинні вчинити

ту чи іншу значиму дію. Інакше кажучи, «розумний» строк становить сукупність процесуальних строків, встановлених законом для вирішення справи з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів без необґрунтованих зволікань. Водночас ЄСПЛ оцінює розумний строк як тривалість усього провадження, починаючи від його порушення і закінчуючи повним виконанням судового рішення. За цією концепцією розумність строку пов'язана з результатом правосуддя – досягненням справедливості й поновленням у правах. Іншими словами, строк розгляду справи є складником «розумного строку». А останній містить час, упродовж якого справа вирішується судами всіх інстанцій, а також строк виконання судового рішення. Як показує практика, саме описаний часовий розрив у стадіях розгляду судової справи часто призводить до порушення прав особи у зв'язку з невинуватим затягуванням процесу.

Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, якщо воно відповідає вимогам справедливості та забезпечує ефективне поновлення в правах [3]. А судочинство як форма відправлення правосуддя має чинитися за правилами, побудованими відповідно до зазначених вимог, з метою оперативного реагування на ті порушення, про які йдеться у зверненні до суду [4, с. 36]. На жаль, мусимо констатувати, що національна судова система поки що перебуває на неналежному рівні. Так, проаналізувавши матеріали справ, у вирішенні яких допущено порушення розумних строків, Верховний Суд України констатував, що таке порушення обумовлено призначенням судових засідань з великими інтервалами, зволіканням у передаванні або пересиланні справи з одного суду в інший, невжиттям заходів для дисциплінування сторін у справі, свідків, експертів, повторним направленням справи на новий судовий розгляд [5]. Як вказує Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, в окремих випадках суди безпідставно відмовляють заінтересованим особам у праві на судовий захист у цивільних справах, наприклад, шляхом відмови у відкритті провадження у справі та повернення заяви. Нерідко поверховий розгляд цивільних справ і матеріалів кримінального провадження, ігнорування норм матеріального та процесуального права призводить не лише до скасування судових рішень в апеляційному чи касаційному порядку, але й до істотного порушення строків прийняття рішення по суті провадження [6].

Проілюструємо сказане прикладами з поточної правозастосовної практики. Так, Октябрський районний суд м. Полтави ухвалою від 30 березня 2017 року визнав неподаною та повернув позовну заяву фізичних осіб до Полтавської міської ради про визнання права власності [7]. Підставою для повернення заяви було те, що позивачі, на думку суду, не надали доказів, зазначених у позові, та не повідомили в позовній заяві, чи оскаржувалися раніше до суду дії органу місцевого самоврядування. Між тим дана ухвала місцевого суду була винесена з істотним порушенням норм українського процесуального права, а відтак нею було порушене право на своєчасний доступ до суду і розгляд спору впродовж розумного строку.

Право на судовий захист особи в Україні гарантоване Конституцією (ст. 55, 124), Цивільним процесуальним кодексом України (ст. 3, 4), Цивільним кодексом України (ст. 15, 16). Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яка є джерелом українського матеріального права, також гарантує право особи на справедливий та безсторонній суд. Та найцікавіше, що свої порушення закону суд першої інстанції намагався обґрунтувати саме посиланнями на окремі вказівки Європейського суду з прав людини щодо того, що право на суд не є абсолютним. При цьому суддя місцевого суду посилалася на конкретні справи ЄСПЛ: «Осман проти Сполученого Королівства» [8, п. 27] та «Круз проти Польщі» [9, п. 53]. Але насправді означені посилання виявилися досить незграбними та відверто безграмотними. Адже достатньо просто прочитати тексти вказаних справ, аби пересвідчитися, що в них європейською інституцією якраз захищається право особи на доступ до правосуддя, а не обмежується, як то невірно розуміє суддя місцевого суду.

Так, пан Круз оскаржував до Європейського суду відмову національних судів Польщі надати йому судовий захист через те, що він не сплатив судовий збір, який вважав неспіврозмірним та завеликим. ЄСПЛ п'ять разів розглянув справу і зазначив: «Право на суд» не є абсолютним. Воно може бути піддане обмеженням, дозволеним за змістом, тому що право на доступ до суду за самою своєю природою потребує регулювання з боку держави». Разом з тим «обмеження не буде сумісним з пунктом 1 статті 6 Конвенції, якщо воно не має правомірної мети і якщо відсутнє пропорційне співвідношення між вжитими засобами та поставленою метою». З огляду на це у справі Круз проти Польщі ЄСПЛ одногосно постановив, що було

допущено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, а також, що держава-відповідач повинна сплатити заявникові протягом трьох місяців 30 000 (тридцять тисяч) польських злотих за завдану нематеріальну шкоду внаслідок обмеження його права на суд.

При цьому слід зауважити, що висновки суду першої інстанції, викладені в коментованій ухвалі у справі № 554/2104/17-ц, не відповідали не лише вимогам закону, а й матеріалам справи. Процесуальні вимоги до змісту позовної заяви визначені ч. 2 ст. 119 ЦПК України. Так, згідно з ч. 2 ст. 119 ЦПКУ позовна заява має містити найменування суду, до якого подається заява; ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їхнє місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі; зміст позовних вимог; ціну позову щодо вимог майнового характеру; виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, наявність підстав для звільнення від доказування; перелік документів, що додаються до заяви.

За змістом статей 11, 119 ЦПКУ позивач на власний розсуд обґрунтовує свої вимоги з викладом відповідних обставин та зазначенням доказів, що підтверджують такі обставини. Невідповідність зазначених у заяві обставин чи доказів на підтвердження позовних вимог не перешкоджає розгляду справи, оскільки може бути підставою для відмови в задоволенні позову по суті, а не для визнання позовної заяви неподаною. До пред'явленого 15 березня 2017 року позову у справі № 554/2104/17-ц позивачами було додано документи, що посвідчують право власності позивачів. Додано також документ, який свідчить про оспорювання іншим суб'єктом – відповідачем Полтавською міською радою даного права власності шляхом винесення рішення про розпорядження спірним майном, – копію рішення сесії Полтавської міської ради від 22 липня 2016 року. Таким чином, і факт наявності у позивачів речового права, і факт його порушення відповідачем шляхом невизнання чи оспорювання підтверджений наявними у матеріалах справи доказами.

Відповідно до ст. 130 ЦПКУ в попередньому судовому засіданні суд може уточнити позовні вимоги або заперечення проти позову, визначити факти, які необхідно встановити для вирішення спору, з'ясувати, які докази подані кожною стороною, за клопотанням осіб, які беруть участь у

справі, вирішує питання про витребування доказів. Крім того, окремі обставини, на які послався суд першої інстанції в ухвалі та які він вважає такими, що перешкоджають прийняттю позовної заяви (на кшталт вимоги про надання при пред'явленні даного позову інформації про оскарження рішення відповідача), є такими, що суперечать чинному законодавству та такими, що жодним чином не впливають на рух справи. Відтак, неправильно оцінивши обставини, місцевий суд припустився порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Апеляційний суд Полтавської області, звісно, скасував дану ухвалу і спрямував справу до суду першої інстанції для розгляду по суті. Але в такий спосіб відбулася неправомірна затримка розгляду справи на 4 місяці, що для захисту речових прав особи може мати дуже важливе значення.

За принциповою позицією Європейського суду з прав людини виконання рішення, винесеного будь-яким судом, слід розглядати як обов'язкову складову судового провадження [10, с. 127]. Брак дієвих механізмів контролю суду за виконанням судових рішень через природу останнього, зокрема його, так би мовити, «безініціативність», тобто спроможність діяти тільки за зверненням особи (наприклад, лише в разі скарги на бездіяльність органу виконання судового рішення), значно знижує ефективність і соціальну цінність судової діяльності. Не випадково Європейський суд із прав людини вважає стадію виконання судового рішення частиною загального процесу із судового захисту права. Варто наголосити, що основним концептом у питанні виконання судових рішень має бути не те, хто виконує судові рішення (суди, органи виконавчої влади, недержавні організації), а ефективність цієї діяльності (умови, засоби забезпечення, гарантії, механізми, контроль). Удосконалення механізму виконання судових рішень пов'язане, насамперед, з поліпшенням системи контролю й відповідальності за невиконання або неналежне виконання рішень судів [11, с. 44–45].

Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «Кісельов проти України» [12] встановлено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року. Зокрема, як вказує Суд, таке порушення полягає у тривалому невиконанні остаточного рішення суду на користь особи. У рішенні у справі «Беліцький проти України» [13, п. 23] ЄСПЛ нагадує свою позицію, викладену в кількох рішеннях, винесених проти України, відповідно до яких заявник може вважатися жертвою порушення його прав, гарантованих Конвенцією, з огляду на три-

валість невиконання рішення, винесеного на його користь (рішення у справі «Ромашов проти України» [14, п. 27]; рішення у справі «Войтенко проти України» [15, п. 35]).

При цьому ЄСПЛ трактує це так, що неможливість виконати рішення, винесеного на користь заявника, становить втручання в його право на мирне володіння майном, як передбачено в першому реченні першого параграфу 1 статті 1 Протоколу 1 Конвенції (рішення у справі «Вараніца проти України» [16, п. 32]). Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував у своїх рішеннях, які є джерелом українського національного права, що право на суд, захищене статтею 6 Конвенції, було б ілюзорним, якби національна правова система Високої Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судові рішення залишалося невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін (рішення у справі «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece* [17, п. 40]). Ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невинуватених затримок (рішення у справі «Імобіліяре Саффі» проти Італії» (*Immobiliare Saffi v. Italy*) [18, п. 66]).

У даному контексті не інакше як відсутністю належного контролю за виконанням судових рішень та невинуватеною відмовою в доступі до суду слід оцінювати конкретні дії українських судів, спрямовані проти досягнення виконання остаточного судового рішення. Так, ухвалою Октябрського районного суду м. Полтави від 9 березня 2017 року у справі № 554/1862/16-ц залишено без розгляду скаргу стягувача на незаконну бездіяльність державного виконавця [19]. Судова відмова мотивована тим, що дана скарга, на думку судді, подана до суду із пропуском процесуального строку. Суддя місцевого суду зазначила, що позивач-стягувач пред'явив скаргу на незаконну бездіяльність державного виконавця з пропуском встановленого на оскарження 10-денного строку. При цьому суд послався на правило ст. 72 Цивільного процесуального кодексу України «Наслідки пропуску процесуальних строків». Разом з тим елементарна логіка припускає, що для того, аби встановити, що строк пропущений, суд повинен встановити, коли його перебіг почався (ст. 69 ЦПКУ). Адже визначити кінцеву дату строку можна, лише точно знаючи, коли розпочався перебіг строку.

Річ у тім, що остаточне рішення місцевого суду від 10 березня 2009 року перебувало на виконанні в державній виконавчій службі з 4 листопада 2009 року. Впродовж усього цього часу викона-

вель жодного разу не повідомив стягувача про хід виконавчого провадження, попри звернення останнього до нього. Відтак місцевий суд досить оригінально підійшов до обчислення початкового терміну процесуального строку, який, на його переконання, скінчився на момент пред'явлення скарги про бездіяльність. У тексті ухвали місцевого суду є аж два варіанти такого обрахунку, причому два початкових терміни відрізняються один від одного на 7 років. Перший, на думку суду, почався від дати відкриття виконавчого провадження – 4 листопада 2009 року. Саме від цієї дати, як припускає суд, почалося завідоме невиконання виконавчою службою рішення Октябрського районного суду м. Полтави від 10 березня 2009 року у справі № 2-2339/09. Суд вважає, що позивач-стягувач мусив про це знати від цієї дати, отже, строк звернення до суду зі скаргою на бездіяльність виконавця спливає 14 листопада 2009 року.

За другою (до речі взаємовиключною) версією суду першої інстанції строк для подання скарги на бездіяльність виконавця розпочався 20 грудня 2016 року, коли стягувач послав до виконавчої служби, що знаходиться в м. Києві, листа з вимогою повідомити його про хід виконання судового рішення. Відтак, як вважає місцевий суд, процесуальний строк у цьому випадку спливає 30 грудня 2016 року. Залишимо без особливої додаткової уваги безграмотність судді, яка всупереч закону намагається обчислювати процесуальний строк не від часу отримання певних відомостей, а від моменту запиту про них. Більш важливим для даного спору є дійсно встановлений законом порядок звернення зі скаргою про бездіяльність виконавця до суду. Закон встановлює, що таку скаргу стягувач чи інші учасники виконавчого провадження можуть подати протягом десяти днів від часу, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод (ст. 385 ЦПКУ). Як то чітко видно з матеріалів справи, державний виконавець упродовж часу від моменту відкриття виконавчого провадження не повідомляв стягувача про хід виконавчого провадження, чим грубо порушував Закон України «Про виконавче провадження». Як видно з наданого до скарги документу – постанови про відкриття виконавчого провадження від 4 листопада 2009 року, дана постанова не містить коду для входу в електронний реєстр виконавчих проваджень, якого на той час взагалі не було. Тож, стягувач упродовж всього часу провадження і донині не має жодних офіційних відомостей від виконавця про хід виконання судового рішення, що набрало законної

сили ще в березні 2009 року. Йому невідомо, чи відбувалися якісь виконавчі дії, чи стягнуті кошти з боржника, якщо стягнуті, то чому не перераховані на рахунок стягувача, якщо перераховані, то на який саме рахунок і чому вони не надійшли адресату. Як видно з матеріалів справи, виконавець не надав жодної інформації, навіть отримавши спеціальний запит від стягувача. Отже, зараз позивач-стягувач не володіє інформацією про порушення свого права бездіяльністю виконавця, і в чому саме полягає це порушення. Тож, предметом скарги є визнання незаконною бездіяльності державного виконавця, яка полягає в ненаданні відомостей стягувачу про хід виконавчого процесу, чим порушено вимоги спеціального закону «Про виконавче провадження».

Закон не містить спеціальних вказівок про те, впродовж якого часу виконавець мусить повідомляти про хід виконання. Тож, позивач-стягувач, враховуючи триваючий стан правопорушення з боку виконавця, звернувся зі скаргою до суду після спливу розумного строку очікування відповіді на своє звернення. Між тим обраний суддею місцевого суду в коментованій ухвалі підхід фактично унеможлиблює захист порушених прав особи внаслідок незаконної бездіяльності виконавця, особливо коли виконавець всупереч вимогам правової норми не виконує свій обов'язок щодо повідомлення учасників виконавчого провадження про його хід. Це спонукає виконавців до подальших порушень, адже вони можуть залишатися безкарними. Ухвала Октябрського районного у м. Полтаві суду від 9 березня 2017 року у справі № 554/1862/16-ц, якою порушувалося право особи на справедливий суд в частині надання доступу до справедливого та неупередженого суду для захисту своїх прав і свобод, була скасована в апеляційному порядку, а справа направлена до місцевого суду для розгляду по суті.

Інший приклад відмови в порушенні провадження за скаргою на бездіяльність державного виконавця спостерігаємо в ухвалі все того ж Октябрського районного суду м. Полтави від 7 березня 2017 року у справі № 554/1864/16-ц [20]. На цей раз місцевий суд не захотів розглядати скаргу тому, що вона, на думку судді, не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Таке рішення абсолютно не узгоджується з чинним законодавством України. Суть питання полягає в тому, що за аналогічних обставин, які розглядалися в попередньому прикладі (державний виконавець, здійснюючи провадження з 2009 року, жодного разу не повідомив стягувачку про його хід, тож

вона звернулася до нього з вимогою повідомити її про це), суддя місцевого суду всупереч закону та здоровому глузду дійшов висновку, що стягувач звернулася до виконавчої служби з інформаційним запитом. Тож, ненадання інформації в такому випадку оскаржується в позовному порядку до адміністративного суду. Насправді, суддя припустився елементарної підміни понять. Порядок та підстави звернення до розпорядників інформації регулюються Законом України «Про доступ до публічної інформації». Згідно зі ст. 1 цього Закону публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. За приписами статті 10 даного закону кожна особа має право доступу до інформації про неї, яка збирається та зберігається. У свою чергу розпорядники інформації, які володіють інформацією про особу, зобов'язані надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом.

Не можна кваліфікувати державну виконавчу службу, котра виконує функції з примусового виконання судових рішень, як таку, що є розпорядником інформації, яку вона збирає та зберігає. Як видно з матеріалів справи, позивач (стягувач) не зверталася до виконавчої служби з інформаційним запитом про надання інформації, в тексті його заяви відсутнє посилання на норми закону «Про доступ до публічної інформації». У тексті даного документу також немає запиту про надання інформації, що була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків. Натомість у своєму запиті стягувач вимагає надати інформацію про хід реалізації обов'язків виконавчої служби щодо виконання судового рішення від 10 лютого 2009 року. Відмінність у даному зверненні від інформаційного запиту полягає в тому, що розпорядник публічної інформації не має обов'язку повідомляти всіх осіб без відповідного запиту. Такий обов'язок надати публічну інформацію впродовж п'яти днів з'являється в нього лише після отримання запиту на інформацію. Натомість державний виконавець за законом зобов'язаний повідомляти стягувача та інших учасників провадження про хід виконавчого процесу без будь-яких запитів. А невиконання такого обов'язку закон кваліфікує як

правопорушення, котре зветься неправомірною бездіяльністю. Отже, стягувачка, направивши заяву, фактично нагадала виконавцеві про порушення ним чинного законодавства та пред'явила вимогу стосовно усунення даного порушення.

Таке правопорушення державного виконання, як бездіяльність, оскаржується в порядку, встановленому в розділі VII Цивільного процесуального кодексу України. Згідно зі ст. 383 ЦПКУ сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи. Звертаємо увагу, що в даній нормі закону мова йде про оскарження протиправної бездіяльності виконавця шляхом подання *скарги*. Між тим суд першої інстанції у своїй ухвалі помилково застосував норми КАСУ, які, по-перше, регулюють порядок пред'явлення *позовів*, а по-друге, стосуються оскарження діянь органу державної виконавчої служби, а не конкретного виконавця. Застосування законодавства, яке регулює позовний порядок захисту права у випадку, коли цивільний закон передбачає подання скарги, є неправомірним. Дане правило про подання саме скарги, а не позову, на бездіяльність державного виконавця закріплене і у ч. 4 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження». Отже, місцевий суд знову припустився порушення права особи на доступ до суду і, попри подальше

скасування в апеляційному порядку неправомірної ухвали, вчинив порушення права на розгляд спору впродовж розумного строку.

Висновки. З проведеного дослідження можемо зробити певні висновки. Проблеми, пов'язані з тривалим невиконанням судових рішень, можуть бути вирішені в разі здійснення державного, в тому числі судового, контролю за повноцінним запровадженням інструментарію, передбаченого Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». Згідно з цим актом обов'язок виплачувати присуджені рішеннями судів суми, якщо боржники (державні органи, державні підприємства або підприємства, примусова реалізація майна яких забороняється) не сплатять їх у встановлений піврічний строк, покладається на Державне казначейство України. Більше того, затримка у виплатах, допущена казначейством, тягне виплату додаткових компенсацій особам, на користь яких ухвалено виконувати рішення. Отже, як тільки з'явиться політична воля (не економити на бюджеті на шкоду принципу справедливого судочинства), це питання буде значною мірою зняте. Що ж стосується механізмів пришвидшення розгляду судових справ, то тут вітчизняній судовій системі слід брати приклад з Європейського суду. Враховуючи велике завантаження, ЄСПЛ не побоюється піти на зміну регламенту і спростив окремі процедури, які носять загальний та повторюваний характер, запровадивши використання спрощених та/або прискорених процедур розгляду незначних чи неоскаржуваних справ.

Список літератури:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Офіційний вісник України. 2006. № 32. Ст. 2371.
2. Сорока М.О. Сутність терміну «розумний строк» у судовому адміністративному процесі. Форум права. 2011. № 1. С. 962–967.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30.01.2003 р. Офіційний вісник України. 2003. № 6. Ст. 245.
4. Тацій Л. Категорія «розумний строк» в адміністративному судочинстві: поняття та правова природа. Публічне право. 2014. № 1 (13). С. 36–41.
5. Щодо перевищення розумних строків розгляду справ. Верховний Суд. Лист від 25.01.2006 р. № 1-5/45. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700-06
6. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Вищого спеціалізованого суду України від 17 жовтня 2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>
7. Ухвала Октябрського районного суду м. Полтави від 30 березня 2017 року у справі № 554/2104/17-ц. Архів Октябрського районного суду м. Полтави за 2017 рік.

8. Рішення ЄСПЛ від 28.10.1998 року у справі «Осман проти Сполученого Королівства», заява № 23452/94. URL: <http://swarb.co.uk/osman-v-the-united-kingdom-echr-28-oct-1998/>
9. Рішення ЄСПЛ від 19 червня 2001 року у справі «Креуз проти Польщі» (CASE OF KREUZ v. POLAND). Заява № 28249/95. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_030
10. Гончаренко О.А. Розумний строк розгляду справи у практиці Європейського суду з прав людини. Форум права. 2012. № 3. С. 126–131.
11. Тацій В.Я. Виступ ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Вісник Національної академії наук України. 2017. № 2. С. 37–47.
12. Рішення ЄСПЛ від 13 червня 2013 року у справі «Кісельов проти України» (case Kiselyov v. Ukraine). Заява № 42953/04. URL: <http://cna.court.gov.ua/sud2590/2536/233223/4354788>
13. Рішення ЄСПЛ від 4 жовтня 2005 року у справі «Беліцький проти України». Заява № 20837/02 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_446
14. Рішення ЄСПЛ від 27 липня 2004 року у справі «Ромашов проти України». Заява №67534/01. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_227
15. Рішення ЄСПЛ від 29 червня 2004 року у справі «Войтенко проти України». Заява №18966/02. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_223
16. Рішення ЄСПЛ від 5 квітня 2005 року у справі «Вараніца проти України». Заява №14397/02. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_237
17. Рішення ЄСПЛ від 19 березня 1997 року у справі: «Горнсбі проти Греції» (Hornsby v. Greece). Заява № 18357/91. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_079
18. Рішення ЄСПЛ від 28 липня 1999 року у справі «Імобільяре Саффі проти Італії» (Immobiliare Saffi v. Italy). Заява № 22774/93. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_075
19. Ухвала Ожтрянського районного суду м. Полтави від 9 березня 2017 року у справі №554/1862/16-ц. Архів Ожтрянського районного суду м. Полтави за 2016 рік.
20. Ухвала Ожтрянського районного у м. Полтаві суду від 7 березня 2017 року у справі № 554/1864/16-ц. Архів Ожтрянського районного суду м. Полтави за 2016 рік.

РАССМОТРЕНИЕ ДЕЛА В РАЗУМНЫЙ СРОК КАК ЭЛЕМЕНТ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВЫЙ СУД

В статье дается развернутый анализ юридической природы темпоральных факторов, определяющих продолжительность рассмотрения дела правоприменительными органами Украины. На основе данного анализа сделано сущностное разграничение такого явления, как разумный срок рассмотрения дела в понимании Европейского суда по правам человека и национального судопроизводства. Приведены типичные примеры несоблюдения при осуществлении правосудия украинскими судами европейских принципов справедливого судопроизводства. Предложены рекомендации по приведению сроков рассмотрения дел в соответствие с европейскими критериями разумности.

Ключевые слова: разумный срок рассмотрения дела, своевременное исполнение решения.

CONSIDERATION OF THE CASE WITHIN A REASONABLE TIME AS AN ELEMENT OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL

The article provides a detailed analysis of the legal nature of temporal factors that determine the duration of the case by law enforcement agencies of Ukraine. On the basis of this analysis, an essential distinction has been made between such a phenomenon as a reasonable period for the consideration of a case in the understanding of the European Court of Human Rights and of national legal proceedings. Typical examples of non-compliance in the implementation of justice by Ukrainian courts of the European principles of fair trial are given. Recommendations are offered on bringing the time for consideration of cases in accordance with European standards of reasonableness.

Key words: reasonable time for consideration of the case, timely execution of the decision.